

gecikmiyorlar. On yıl gibi kısa bir sürede İran, Arap ve Osmanlı çizim geleneklerinden apayrı, özgün bir resim sanatı doğuyor. Yüzlerce ressam yetişiriliyor.

AKBAR'IN HİMAYESİNDE ÜRETİLEN YAPITLAR

Akbar, ressamlarını yakından izleyen ilk imparatorudur. Öyle ki, her hafta sanatçıların yapıtlarını görmekte, en beğendiğine ödül verip ücretini yükseltmekte, onları yönlendirmektedir. Önceleri savaş ve av resimlerine ağırlık verirse de sonraları bir yandan en önemli el yazmalarının resimlenmesini isterken, öte yandan da fantastik öyküler, fabl ve öğretici anlatıların da resimlenmesini buyurur. Bu istem uyarınca, yüzlerce ressam yıllarca çalışarak, 1400 resimli Hamzanâme'yi, 218 resimli Tutinâme'yi, Babürname'yi, Akbarnâme'yi, Hafız'ın Divanı'nı, Timurnâme'yi ve daha birçok kitabı yaptırılır.

Ayrıca portre sanatına da ilgi gösterilir ve tüm Moğol imparatorların geniş bir albümü oluşturulmaya çalışılır. İlk portreler, fondan yahtlanmış profil çalışmaları halindeyken daha sonra portrelerin gerçekçi bir görüşle yapıldığı gözlemleniyor.

Akbar tüm bu çalışmaları yürütürken Batı'daki gelişmeleri de merak etmekten kendini alıkoymaz. 1579'da ilk kez bir Hristiyan lideri teolojinin değişik yönlerini tartışmak üzere çağırır. Böylece Batı resim ve gravürlerinin Hindistan'a akını da başlamış olur. Akbar bu gravürlerin —ki bunlar daha çok Alman ve Flaman sanatçıların yapıtlarıdır— aynen kopya edilmelelerini ya da uyarlanmalarını ister. Böylece Akbar ressamları kopya ve uyarlamalar yaparak Batı tekniğini yakından tanırlar. Bu uygulama giderek minyatürlerin hem biçimlerinin hem de konularının değişmesine yol açar. Bu arada kopyacılıkta çok ileri gidilmiş örnekler olsa da Akbar minyatürleri kendine özgü kalmayı başarır.

HİNT EROTİZMİNİN ETKİLERİ

Müslüman bir ülke olmasına karşın minyatürde, çok açık saçık olmasına da aşk sahnelerine yer verilmesi daha çok Hint erotizminin etkisine bağlanabilir.

1526'dan 1858'e dek Hindistan'ın kuzeyi ve bugünkü Afganistan'da hüküm süren Moğolların, Delhi, Agra, Kabil, Fethpour Sikri ve Lahor'da bıraktıkları mimari yapıtlarsa hâlâ göz kamaştırıyor. Osmanlıların ve Perslerin en güçlü oldukları bu dönemde Akbar'ın yaptıkları daha da devleşiyor.

Müslümanlığın resim yasağına karşın yaratılan birbirinden güzel minyatürleri bir araya getiren sergi Gauguin ya da Van Gogh kadar olmasa da büyük ilgi topluyor.

Orhan Peker olayı

Sahtecilik ve özel galericilikte yeni aşamalar

Kaya Özsegin

Koleksiyoncuların ve alıcıların gözünü açacak en önemli etken, bol yapıt görmek, sanatçıyı ve yapıtını yakından tanımak ve gerekiyorsa danışman kullanmaktır

Sanat pazarının içerden ve dışardan görünüşü, çoğu zaman farklıdır. Pazarın iç oluşumları, doğrudan doğruya kendi yapısının zorunlu kıldığı yasa ve kurallarla belirlenir. Bu oluşumlar, aynı zamanda sanatın biraz karmaşık, biraz da gizemli ve kolay nüfuz edilmeyen konuları nedeniyle, dışa pek yansımaz. Kitle, gelişmelerin seyrine dayanarak, edinilmiş olan genel izlenimler yoluyla birtakım sonuçlar çıkarırsa bile, bu sonuçları, pazarın iç dinamikleriyle bağdaştırmak çoğu zaman zordur. Yanıltıcı da olabilir. Süper fiyatlar, kamuoyunun pazar konusundaki ilgililerine cevap veren genel göstergelerdir. Sansasyon üzerinde odaklanmış bu ilgiler, merak ve tecessüs duygularını yönlendirir, ama onun gerisindeki karmaşık ilişkileri çözümleme zahmetine katlanmaz. Bu da bir bakıma doğaldır. Hele sanat yapıtlarının para eder duruma geldiği yakın bir dönemin şaşkınlığını üzerinden atamamış, gerçek sanat ürünlerinin değer skalasını yeterince kuramamış bizim gibi toplumlarda, bir tabloya, alışılmışın dışında biçilen fiyatlar, ister istemez bir "muamma" olmaya, bir süre daha devam edecektir. Böyle bir ortamda ise, sahteciliğin, "kör kör parmağın gözüne" türünde bir saflık sergilemesini, alaturka bir cambazlıkla ortalıkta at oynatmasını yadırgamamalı. Resimlerin bilinçsizce alınıp satıldığı,

değer karmaşasının ayyuka çıktığı, tablo müzayedesine yerine isim müzayedesine rağbet edildiği bir ortamda, neyin sahte neyin gerçek olduğuna ilişkin uzmanca bir titizlik beklemek zaten yetersiz olur.

Bugün ortalığı saran ve tartışması süren Orhan Peker sahteciliği, çok değil, bir on yıl öncesinin Fikret Mualla ya da Bedri Rahmi imzalı resimlerin bir bölümüne duyulan kuşkunun bir uzantısıdır. O zamanki kuşklar, bugün ses getirecek bir düzeye ulaşmışsa, buna sevinelim. Ama yalnız sevinmeyelim, biraz da düşünelim: Demek ki tablo alım-satımında, alıcı ile satıcı arasındaki kültürel ve sanatsal içerikli "aşgari müşterekler" henüz kurulmuş değil. Satıcı neyi pazarlıyorsa, alıcı ona koşullanıyor. Resim almak, henüz yerini bulmamış entelektüel bir "moda" olma düzeyini aşmış bir eylem konumuna kavuşmadıkça, bu koşullanma sürecektir. Örneğin, bir Orhan Peker alınacak, ona —yerel hesaplara— topluca bir para ödenecek, Ama zahmet edilip gerçek mi, değil mi diye kontrol edilmeyecek. İmza, Orhan imzasına benziyor ya, gerisi önemli değil. Resmin çizgi ve leke düzeni, kompozisyon anlayışı, boya ve tekstür karakteri, sanatçının üslubuyla çıkıyor mu? Bütün bunları kontrol ettirmek, bilirkisiye danışmak daha yaygın deyimiyle, tablonun ekspertizini yaptırmak, çok kişinin aklına bile gelmeyecek.

Kuşkusuz bu gibi konular ve ayrıntılar, salt Orhan Peker'in resimleri için değil, bugün hayatta bulunmayan bütün ressamların tabloları için de geçerli olabilir ya da en azından olmalıdır. Kuşkların dağılması, böyle bir titizliği gerektirir.

Sanat yapıtı ya da objesi gibi, zaman içinde değer kazanan nesnelerin sahtelerini oluşturma çabasına kesin bir sınır koymak elbette ki mümkün değil. Kazanç hırslarının, haksız rekabet arzusunun sanat yapıtına yönelmesini önleyici hükümler bulunsun bile, gerçek sanat yapıtının benzerini yaparak sa-

natçının manevi haklarına tecavüz ve haksız kazanç sağlama girişimleri dünyanın her yerinde olmuştur, olmaktadır. Ülkemiz bu olguyu, sanat pazarının yeni yeni oluşmaya başlaması nedeniyle son yıllarda tanıyabildi. Kargaşanın ve spekülasyonun derinliği, biraz da bundan kaynaklanmaktadır. Sanatçısı bugün yaşamayan ve doğal ki yeniden üretilmesi mümkün olmayan yapıtlara yönelik talep mekanizmasının yoğunluğu karşısında, özgün tabloların sahtelerini yaparak piyasayı bulandırma çabaları bizi şaşırtmamalı. Yakın bir gelecekte bu gibi olayların mahkemelere yansımış örneklerine de tanık olacağız belki. 1 Ocak 1952 tarihinde yürürlüğe giren "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu", sahtecilik konusunda açık hükümler getirmemekle beraber, "eser sahibinin şeref ve itibarını, yahut eserinin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmelere muhalefet hakkı"ndan söz etmekte (Md. 16) ve böyle durumlarda yapıt sahibinin ya da varislerinin "manevi hakları haledir" olduğundan hukuk yolunu arayacaklarını öne sürmektedir. Ancak öngörülen ceza, bugünün ölçülerile hiçbir şekilde bağdaşmamaktadır.

Koleksiyoncuların ve alıcıların gözünü açacak önemli etkenlerden biri, bol yapıt görmek, sanatçıyı ve yapıtını yakından tanımak, gelişmeleri günü gününe izlemek ve gerekiyorsa danışman kullanmaktır. Yapıt ve imza mukayeseleri, teknik ve estetik ayrıntıları kapsayacak ekspertiz raporları, sanatçının yaşamındaki dönüşümleri saptayıcı araştırmalar, yanımları büyük ölçüde önleyebilir.

Sahtecilik iddialarına konu oluşturmuş Orhan Peker'in resimleri tam da gündeme gelmişken, Ankara'da sessiz sedasız açılan bir sergi, yukarıda değindiğimiz sorunlara bir ölçüde açıklık getirmekte ve rahmetli ustamızı temiz yürekle bir kez daha anmamıza olanak vermektedir. Söz konusu sergi, takı ticaretine yönelik girişimleriyle tanınan ENDA firmasının eski yıllardan bu yana oluşturmaya çalıştığı oldukça ilginç bir Orhan Peker koleksiyonunu ortaya sermektedir. Yağlıboya, pastel, füzzen, suluboya ve gravürlerle otuza yakın yapıtı bir araya getiren bu sergi, aynı zamanda sanatçının terekesinde kalmış resimlerden sonra, sanırım ikinci önemli koleksiyonu tanıma fırsatı da vermektedir. Aşağı yukarı 1960'lı ve 1970'li yılların ürünleri çevresinde yoğunlaşan bu koleksiyonun yapıtları, Orhan Peker'in o işe dönük duygu zenginliğini, önemsiz gibi görünen nesneleri görsellik kalitesiyle yüceltme ayrıcalığını, boyayı çok ince nüanslarla pişirme ve değerlendirme becerisini toplu halde yansıtmaktadır. Bunların bir bölümüne, yapıldığı yıllarda tanık olmuştuk. Aradan geçen zamanın, soyulu yapıtların yararına işlediğine böylece bir kez daha tanık oluyoruz. Zaman, sanki bu resimlerin içinde saklı olan, ama ilk bakışta görülmeyen değerleri,

şimdi biraz daha açıklıkla, daha vurucu tonlarla ortaya çıkarıyor.

Mümkün olabilse de, sahte Orhan Peker'lerle gözleri ve ruhları kirlenmiş olanlar, süresi 21 Haziran'a kadar uzatılan bu sergiyi, ilerde başka sergiler için de kullanılması tasarlanan yerinde (Cinnah Cad. 73/6) kaçırmadan görülseler...

Mevsim sonuna doğru yeni açılan ya da ilk sergilerini gerçekleştiren galerilerin sayısındaki artış, genel kanının aksine galericiliğin cazip bir meslek olduğu yolundaki görüşlerin isabetini akla getiriyor. Tablo satışlarındaki geçici bunalım dönemleri, resim pazarında bir on yıldan bu yana görülen canlanmayı etkilememiş olmalı ki, bu işi benimseyen kişi ve kuruluşlar, belki de önceki yılları bir hayli aşan yatırım çabalarına girişebiliyorlar. Kurum ya da kuruluşlar, vergi bağımsızlığı dışında bu işe biraz reklam amacıyla başlamış olsalar bile, elde ettikleri sonuçlar çağdaş sanatımız açısından oldukça kalıcı ve etkileyici verimlere yol açabiliyor. Bu tür girişimlerin bir bölümü, artık giderek gelenekselleşti, katkılar kökleşti ve kurumsallaşma aşamasına vardı. Bir bölümü ise, bilindiği gibi fazla süreklili olamadı. Olamamasının nedeni ya da nedenleri bulunabilir. Ama sanırım temeldeki sorun, konuyu çok boyutlu görünüşü içinde algılamaya alışkanlığı edinmemiş olmanın getirdiği kısır ve yetersiz yaklaşımlardır. Her

köklü yatırım gibi, sanata yönelik projeler de, kapsamlı ve uzun vadeli programları gerektiriyor elbet. İyi niyetlerle başlamış, ama gerisi aksamış projeler, böyle bir program eksikliğinden kaynaklanıyor olmalı. İstanbul'da, alışılmış galeriler çevresinin dışında bulunmanın riskine karşın, oldukça ciddi bir girişim niteliği gösteren Derimod firmasının sahil yolu üzerinde Kazlıçeşme'de, satış mağazasının üst katını bir takım tadillerle galeriye dönüştürme yolundaki çabasını, bu olumsuz gelişmelerin dışında düşünmek gerekiyor. Galeri De adıyla geçtiğimiz günlerde, oldukça iyi düzenlenmiş bir Adnan Çoker retrospektifiyle hizmete giren bu yeni sergileme mekânı, ilerde başka kültür faaliyetlerini de içeren çok amaçlı gösteriler için de kullanılacak. Daha doğrusu, şimdiden bu tür amaçlar düzeyinde birtakım programlar tasarlanıyor. Adnan Çoker retrospektifi nedeniyle bastırılan kitap, son yıllarda yeni bir canlanma belirtisi gösteren sanatçı kitaplarının alışılmış tanıtıcı işlevi dışında, belge ve fotoğraflara büyük ölçüde dayanan görünümü ve titiz düzenlemesiyle dikkati çekiyor.

Galerinin, ulaşım sorunları yaratacak ve ziyareti güçleştirecek bir yörede, bir mağazanın üst katında yer alıyor olması, belki birtakım zorluklara yol açacaktır. Ama İstanbul'un çok merkezi sayılan Nişantaşı semtindeki

Orhan Peker, 1950

galerilerini gezmeyi, sergileri izlemeyi, bir alışkanlık, vazgeçilmez bir kültür ihtiyacı gibi görenlerin, Galeri De'de açılacak önemli bir sergi için, ne yapıp edip zaman ayıracaklarını düşünmek, aşırı bir iyimserlik sayılmaz herhalde. Ayrıca firma yöneticileri, Taksim ya da Nişantaşı'ndan haftanın belli günlerinde galeriye servis aracı kaldırmayı da düşündüklerine göre, sorun bir ölçüde çözümlenmiş demektir.

İstanbul'da Cumalı'nın yer değiştirmesinden sonra, bir tür yalnızlığa gömülmüş olan Moda semtinde, eski ve bir anlamda köklü ilişkileri yeniden canlandıracağı muhakkak olan Galeri Benadam'ın, daha ilk bakışta Avrupa galerilerini aratmayacak bir düzenleme ve ışıklandırma anlayışı içinde hizmete girmiş olmasını ve özverili bir çalışma disipliniyle Ali İsmail Türemen sergisinin arkasından, İstanbul'un yeterince tanımadığı, tanınmış olsa bile güncel gürlükler arasında değerlerini yeterince teslim etmekte biraz uzak kaldığı iki seçkin sanatçının, Kütahtalı otantik naif ressamı Hüseyin Yüce'nin ve Ankara okuluna öncülük yapmış olan Esref Üren'in yapıtlarına yer vermesini, güzel bir başlangıç sayabiliriz. Bu sergiye Üren'in, Ankara Vakko'da 1976'da düzenlenen ilk ciddi retrospektifinden sonra, ikinci önemli toplu gösterisi gözüyle bakılabilir.

Dileğimiz, Galeri De'nin ve Benadam'ın, aynı özveri ve meslek tutkusuyla daha uzun yıllar, eksilmeyen fakat artan bir şevkle görevlerini sürdürmeleri...

Özel galeriler kervanına, Ankara'dan da katılmalar oluyor. Cinnah ve çevresindeki galeri yoğunlaşması, geçen yıl iki ayrı galeriyle Gaziosmanpaşa yöresine doğru kayma belirtisi göstermişti. Bu kez, söz konusu kayma eğilimleri, Hoşdere yönüne doğru: Galeri Arda (Hoşdere Cad. 122/3). Bir apartmanın giriş katında, oldukça geniş sayılabilecek bir mekânda yer alan bu galeri, programını, önümüzdeki mevsim başlarında kişisel sergilerle sürdürecektir. Şimdilik, fazla iddialı olmayan bir karma sergiyle, adını duyurmak amacını güdüyor. Bu sergiye, küçük çapta bir Ankara-İstanbul karması gözüyle bakılabilir. Böylece bir karma olmanın ötesinde de çağdaş resmimizdeki yakın gelişmelerin, küçük çapta bir grafiğini çiziyor denilebilir. Ama sonuç olarak, ne de olsa, amacı ve yönü yeterince çizilmemiş bir karma sergi görünümünün ötesine taşmıyor. Bu tür sergilerin bir bölümünde gördüğümüz olumlu sürprizlerle karşılaşma olanağı, bu sergi için de geçerli.

Gazetede Oktay Günday'ın ölümünü okuyunca, hem şaşırdım hem üzuldüm. Şaşırdım, çünkü Oktay, henüz ölünecek yaşlara ulaşmış değildi. Paris'te geçen ve sanatı adına karanlık sa-

Yaşarken

Vedat Günyol

(Haziran 1989 ortaları)

Yazıma başlamadan önce şöyle bir durdum ve düşündüm niye yazıyorum diye. Evet, niye yazıyorum, niye yazıyoruz? Bu sorunun yanıtını, bir süredir kimi kez beğene beğene, kimi kez yadırgaya yadırgaya okuduğum bir anı kitabında buldum bir ölçüde. Bu kitap, Amerikan tiyatro yazarı Tennessee Williams'ın "Memoirs" adlı yapıtı. Yazar, bu kitapta anılarını anlatıyor, "Yoğun" diye niteliği yaşamının, özellikle eşcinsel yaşamının çoğu kez gereksiz ayrıntılarıyla. Aslında "Yoğun yaşamım, benim çalışmamdır" (yani yazarlığımdır) diyor haklı olarak. Yoksa bunca güzel yapıtlarını yazmaya fırsat bulabilir miydi?

Neyse, niçin yazıyoruz sorusuna dönelim. Şöyle diyor yazar: "Bence yazmak, durmadan kaçırdığımız ve hiçbir zaman yakalayamayacağımız bir avın peşinde koşmaktır." Ayrıca şunları da ekliyor ve diyor ki, "Yapmak istediğim, varlığın durmadan kaçıp giden niteliğini yakalamaktır."

Yakalamaya çalışılan av ne, yaşamın, var oluşun niteliğinden, yani özünden başka?

Niye koşarsın bu avın peşinde? Dünya yüzündeki yerimizi saptamak ve bir tutamlık mutluluğa kavuşmak değil mi ereğimiz, amacımız, özlemi-miz?

Yazmak, bir ölçüde, belki de çok ölçüde yalnızlığımıza merhem sürmek isteğinden kaynaklanıyor. Şair Özkan Mert:

• Şiir, alevleridir zamanın/ Kalabalığıdır yalnızlığın" derken bu gerçeği yansıtmıyor mu dersiniz?

Yalnızlık duygusu nereden gelir? İnsanın insana yabancı kalmasından elbette. Bu yalnızlığı sanatıyla gidermemek de var hesapta. Alın, size yine Tennessee Williams'ın şu sözünü:

"Size yakınlık gösteren birisiyle iletişim kurabildiğiniz sürece kurtuluş şansınız var demektir." Kurtuluş şansı, yani yalnızlıktan kurtuluş şansı.

İşte, insanlığın asıl dramı bu. Yalnızlık cehennemi.

Her sanatçı, Özkan Mert gibi şöyle diyebilirse dünyalaşabiliriz belki de:

"İstediğin yerden geçir acılarını/ İçtiğimiz: Bulut renkli rakı/ Adresimiz: Dünyadır."

Evet, adresimiz dünyadır elbette. Dünyamızda bir de Yeni Dünya denen bir ülke var ki, işte size oradan yurt özlemini yansıtip, yalnızlık duygusunu ön plana çıkaran seslenişler var. Sanat Adam dergisinin Mayıs sayısında Elif adlı genç ve güzel şairin sesine kulak verelim:

"Uzatsam ellerimi/ uzanır mı sıcaklığına/ Söylesem/ sesim aşar mı sınırları?..."

Sesi elbet aşar sınırları ve şu dizelerle yüreğimize ulaşır:

"Hüzün içinde/ gecede gördüm ayrılığı/ Çektik bir kuyudan geçmi-şil/ ağıladı usulcacık/ unutmak yoktu/ hiç olmamıştı."

Dostum, sevdiğim, sevebildiğimce hayranlık duyduğum karikatür ustası Ali Ulvi, Cumhuriyet Dergi'de kendine yöneltilen sorulara yanıt verirken ne güzel sözler ediyor. Özellikle "Yarın sabah uyandırdığınızda önce kimi görmek isterdiniz?" Yanıt şu: "Kendimi... Çünkü yaşamının bir tek kanıtı vardır, uyanmak." Nefis bir yanıt. Ama insan uyanınca yalnız kendini değil, sevdiklerini de görmek istemez mi?

Haydi bırakalım bunu. Sevdiğiniz yazarlar kim sorusuna, Türk yazarı olarak bir tek ad vermesinin Türk yazarlarına karşı işlenmiş bir haksızlık olduğu kanısındayım, beni kınamasını göze alarak.

Bir rastlantı olarak, Fazıl Hüsni'nün Atatürk'le ilgili şiirleri geçti elim. Öteden beri hayran olduğum şiirlerinin üstünde altında, "Çocuk ve Allah"tan bu yana bir kâhince, haydi korkmadan söyleyelim, peygamberce dile getirilen özdeyişler çarpıtı beni.

Öteden beri dünya yüzündeki insan yaşamı bir rastlantıdır der durum. Fazıl Hüsni, bu rastlantıya özgürlük adını veriyor ve şöyle diyor dizelerinde:

"Özgürlük değil de ne, Yeşili güne doğru dal yapan./ Özgürlük değil de ne, Gökçe çınarı çatal çatal yapan./ Özgürlük değil de ne, Toprağı dağ üzre kartal yapan."

Benim dünya görüşüm, doğanın rastlantıyla bağlılığına dayanmaktadır. Bir tonumu toprağa gömdüğünüzde, o tohum, toprağı delip çıkar yeryüzüne. Tohum yeşerdi mi, ötesi bir rastlantı işidir. Yapraklar sağa mı, sola mı kayar, incelik, kalınlaşır mı, bilinmez. Tıpkı bir suyun yere akışında kendine bulacağı rastlantılı bir akış yolu bulması gibi.

Niye yazıyorum bunları?

Doğada ve insan yaşamında her şeyin kurallara uygun ama, kurallar dışında, büyüme, yeşerme doğrultusunda geliştiğine inandığımı vurgulamak istiyorum.

Kusurum bu kadarla kalsa ne iyi. ■

(Devamı 53. sayfada)

Orhan Peker olayı

(Devam)

yacağımız uzun yıllardan sonra Türkiye'ye döndüğünde, bundan beş-altı yıl kadar önce Ankara'da düzenlediği sergisiyle varlığını yeniden duyurmaya başlaması sevindiriciydi. Oktay, o yıllarda Jean Dubuffet'in "art brut"ünü akla getiren oyunumsu figür konstrüksiyonları yapıyor ve bu figürleri, soyut espaslar içine yerleştiriyordu. Bu resimlerin öncesi hakkında fazla bir bilginiz yoktu. Ama sonrası üzerine de herhangi bir gelişmeye tanık olmadık. Oktay, İstanbul'da pek sık konuşulan yemek uzmanlığı yanında, resimlerini de sürdürme olağanlığı buluyor muydu? İçinde bulunduğu güç yaşam koşullarına karşı direncini, sonraki resimleriyle de dile getirebiliyor muydu? Bütün bunları bilmiyoruz. Belki elde kalmış olan eski resimlerine, yenilerinin de katılmasıyla derli toplu, ayrıntılı bir sergisi yapılsa, özellikle de kendi deyimiyle "ikona-plastikler" yeniden gün ışığına çıkarılsa çok iyi olur. Şimdilik onun güzel anısına, acı bir tebessüm göndermekten başka ne yapabiliriz?

Haziran ayının önemli etkinlikleri arasında, Ankara Valiliği'nin düzenlemiş olduğu yarışmalı resim ve fotoğraf sergilerinden de söz etmeden geçemeyiz. Yarışma konusu "Çeşitli yönleriyle Ankara" idi. Bu isim, ilk bakışta sanat-dışı kaygıları, illüstrasyona özendiren bir tutumu akla getiriyor. Neyse ki yarışmaya katılan sanatçıların büyükçe bir bölümü, konuyu bu yönüyle algılaya yanlışlığına düşmemiş olduklarını, yarışma için verdikleri resimlerle ortaya sermekten de geri durmadılar. Böylece Ankara, bir kültür merkezi olarak, bu sergide bir yorum ve bakış özgünlüğü oluşturma çabasına eşlik edebildi. Ankara'yı simgeleyen özelliklerden yola çıkarak da olsa, afiş düzeyine inmeyecek, sanatsal kaliteden ödün veremeyecek bir anlatım çizgisi yakalamaya çabalarım, kendi üslup birimleriyle dengeleyici eğilimler, genellikle serginin ağırlığını oluşturan çalışmalar çerçevesinde biçimlenmekteydi.

Ülkenin Belçika'da, daha çok bir portre ressamı olarak tanınan Paul Bruylant'ın Devlet Galerisi Eşref Üren salonundaki sergisi, oryantalist ve de turist kökenli bir sanatçı karşısında bulunduğumuzu belgeleyecek işlerden oluşmakta ve çoğunluğu İstanbul, Ankara izlenimlerini içeren, Türkiye'nin yakın tarihindeki olayları, Osmanlılık ve çağdaş Türkiye imgelerini yorumlayan, bu yorumları yüzeysel denebilecek ilgi merkezleri etrafında yoğunlaştıran resimlere yer verilmekteydi. Belçikalı ressam, bu izlenimlerine, biraz avantgarde'lik dozu karıştırmak için, resimlerini dolap ve pencere kapaklarının içine, demir menteşeli ahşap örtülerin arasına yerleştirmiş, böylece işe biraz mistisizm karıştırmış

hevesine kapılmıştı. Avrupa'nın bir çok müzesinde ve özel koleksiyonunda yapıtlarına yer verildiğini, politika dünyasının önde gelen ünlülerinin portre ressamlığını yaptığı biyografisinden öğrendiğimiz bu ressama, Belçika'nın Yaşar Çallı'sı demek, doğrusu ya, Yaşar Çallı'nın portrelerini hafife almak olur. Kanımızca, Belçikalı Paul Bruylant'ın Türk ressamlarından, özellikle de kendi türüne yakın bulunan Yaşar Çallı'dan portrecilik alanına da öğreneceği pek çok şey var. ■

Cannes 89

(Devam)

lardan sonra bir başka gözle yeniden izlemek gerekecek bu yapıtı. Daha az komik geleceği kesin.

Alman asıllı ama İngiltere'de yaşayan yönetmen Andi Engel'in "Melankoli" adlı filmi, yönetmenin kendi deyimiyle "Len Deighton ile Albert Camus" arasında bir konu işliyordu. '68 kuşağından ve o yıllarda şiddet yanlısı bir adama yirmi yıl sonra eski ülkedaşlarından biri telefon edip tanıdığı Şili'li bir karı-kocaya işkence etmiş ve erkeğin ölümüne neden olmuş cunta yanlısı bir doktoru bir tip kongresi için geldiği Londra'da öldürmesini ister. Adam da öldürür ama işin içinde bir boyut daha vardır. Gizemli derin ve karanlık bir boyut. Yönetmen de fazla derin düşünürken boğulmuş gibi geldi bize. Bu yüzden de vehmetiği derinliğe ulaşamamış film.

İtalyan sinemasının ünlü isimlerinden Ugo Tognazzi'nin oğlu Ricky Tognazzi, "Küçük Yanlış Anlamalar" adlı bir tiyatro oyununu uyarlamıştı. Bir vodvil mantığıyla yazılmış ve çekilmiş filmde üç çiftin birbirleriyle olan aşkları, kaçamakları, kavgaları, kuşkuları ve tabii ki temelde birbirlerini yanlış anlamaları dile getiriliyordu. Neredeyse tek mekanda çekilmiş (sahne gibi) film hoşça vakit geçiriyordu.

"Down By Law" filmindeki unutulmaz İtalyan serseri rolüyle tanıştığımız Roberto Benigni, başrolünü de oynadığı "Küçük Şeytan" filminde adından da anlaşılacağı gibi küçük bir şeytanın şeytanlıklarını anlatıyordu. Şirin, şirin, şipşirin bi filmdi "Küçük Şeytan". Öyküsündeki küçük boşlukları, zaman zaman düştüğü tekrarları şirinliği ile bağışlatan.

Deneyimli Alman yönetmen Rudolf Thome'un "Filozof" filmi yazın bir ağaç gölgesinde yapılan sekerlemelerde görülen tatlı düşler gibi uçuk şirinlikte bir film. Yaşamı boyunca eli bir kızın eline değmemiş kitap kurdu bir filozof yazar, aldığı bir ödülün törenine gitmek için doğru düştü bir elbise almaya bir mağazaya gider. Mağazadaki üç tezgâhtar kız ona aşık olurlar ve birlikte yaşamak için evlerine çağırırlar. Üç kadının erkeğidir o artık. Hem de çocuğudur. İddiasızlığının önemsettiği, masalsi havasının hoşlukla izlettiği bir film "Filozof".

Hong Kong asıllı ama yirmi yıldır Amerika'da yaşayan yönetmen Wayne Wang'ın, kendi gibi göçmenler üzerine yaptığı film, hem ırkdaşlarına hem de onları gönülsüz bağına basan Amerika'ya taşlama niteliğinde. "Bir Kase Çay Ye" Luis Chu'nun aynı adlı romanından uyarlanmış. 1940'ların sonunda genç bir çiftin yaşama ve bu yabancı topluma ayak uydurma çabaları sırasında başlarına gelen acı komik olaylar kıvrak bir sinema dili ile anlatılmış.

Amerikalı zenci yönetmen Charles Lane de ilk filmi "Kaldırım Öyküleri"nde başka bir azınlığın günlük yaşamından kesitler anlatıyor. Film boyu hiçbir diyalog yok. Görüntülere müzik eşlik ediyor. Charles Lane, ada Charles Chaplin'in "Yumurcak" filmi anımsatan bir tema ile evsiz barksız bir sokak ressamı ile sokakta bulunduğu bir çocuğun öyküsünü bir ilk film için beklenmedik ustalıkla anlatıyor. Müziğin zaman zaman gereğinden fazla kullanıldığı bu filmin yönetmeninin yeni filmlerini bekleyeceğiz. İyi de oyuncu üstelik Charles Lane.

"Sıfır Kenti" az Kafkaesk, az Fellinesk bir film. Gürcü asıllı yönetmen Karen Şahnazarov'un, filminde bir adam raslantı sonucu gerçek mi, düş mü olduğu belli olmayan bir kente gelir ve başından anlaşılmadık acayip olaylar geçer. Olaylar komiktir komik olmasına ama, kimliğini ve yer/zaman göreceliğini yitirmiş olması buzlu sular döker ensenizden aşağıya.

Katalogdaki kimliği ile bir Türkiye/İsviçre ortak yapımı olan "Sis", müzisyenliğinden tanıştığımız Zülfü Livaneli'nin ikinci filmi. İlk filmi "Yer Demir, Gök Bakır" da Yaşar Kemal'in aynı adlı romanından yola çıkarak, karlar arasında zamanı ve mekanı soyutlayan Livaneli, bu kez tam bir dönem filmi yapmış. Kısa bir ön bölümde 1960 yılının Mayıs ayının 27'sinde ordunun yönetime el koymasını yorumlayan bir yargıcın, yirmi yıl kadar sonra yine bir askeri yönetimin eşliğine gelmiş ülkeyi, vurulan çocuğun katilini ararken, sorgulamaları sürüyor. Jürgen Jürges'in başarıyla görüntülediği, İstanbul ve Polatlı görüntüleri yanında yakın tarihimizden tanıdık siyasal ve psikolojik anlara, dışarıdan bakabilmeyi başarabilen Zülfü Livaneli sinemanın tamlık işlevini yeğliyor. Anlattığı olaylar konusunda yargıyı izleyiciye bırakıp ülkenin üzerine düşmeye başlayan gölgeyi aralamanın zorluğunu vurguluyor. Rutkay Aziz ve Uğur Polat çizdikleri baba-oğul tiplemesinde çok boyutlu bir ilişkinin gereklerini başarıyla yerine getirirken, Aslı Altan gizemli havasıyla "Sis" in yoğunluğunu artırıyor. Her nedensiz filmin işlediği olaylara bakışımızda yönetmenle aramızda farklılıklar varsa da filmin zaman zaman uzayan yerleri ile dramaturjisindeki aksaklıkları gözardı edememek de, Livaneli'nin filmi yakın tarihimizin bir dönemini tartışmaya açtığı için önem kazanıyor. ■